

tész. Római tanulmányútja (1876—77) után szülővárosában telepedett le. Művészi stílusát a különböző építészeti stílusjegyek ötvözte alkotja, az ingoldstadti és wormsi városaházát német reneszánsz, a Szt. Anna templomot román, a Lenbach-villát olasz reneszánsz stílusban építette. Fő művét, a Bayerisches Nationalmuseum épületét, mely a müncheni elektricizmus egyik legkiemelkedőbb alkotását képezi, testvére, Emanuel fejezte be. (Mh. 1913. április 27. M) (OI)

— 1961: Tanganyika függetlenségének kiáltása.

— 225 éve, 1748-ban Talloire-ban (Savoie) született Claude Louis BERTHOLLET kiváló francia vegyész; 1780-tól az Akadémia tagja. Munkássága igen jelentős mind az elméleti, mind a gyakorlati kémia terén. Kísérleti vizsgálatainak eredményeit számos dolgozatban ismertette. (Mh. 1822. Arcueil)

December 10.

— 1963: Zanzibár függetlenségének kiáltása. 1964. január 12: Népköztársaság; április 25: Tanganyika és Zanzibár Egyesült Köztársaság; október 29: Tanzánia Egyesült Köztársaság.

— 25 éve, 1948: Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése elfogadja Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát.

— 65 éve, 1908-ban Avignonban született Olivier MESSIAEN francia zeneszerző, a Jeune France nevű csoport egyik tagja. Tanulmányait Párizsban végezte. A Schola Cantorum, majd a Conservatoire tanáraként fejté ki tevékenységét; századunk több jónévé zeneszerzője került ki tanítványai közül, mint például Pierre Boulez, Karl Stockhausen, Serge Nigg. Jelentősebb művei: *Turangalila* — szimfónia (1948), *Orgona-könyv* (1951), *Madarak ébredése* (1952), *Egzotikus madarak* (1954), *Madarak katalógusa* (1958). Elméleti írásaiban a modern zene kérdéseivel foglalkozik (*Hangszínek* — *Hangértékek*, *Zenei nyelvvezeték technikája*, 1944). Stílusa igen különböző forrásokból táplálkozik, a görög, hindu zene ritmusvilágát, a gregorián korálisból Musorgszkij, Debussy, Sztravinszkij művészetén át egészen a madárhangozig. Ez utóbbi révén a konkrét zene kialakulására bátorítólag hatott. * M 68. 12. 58. Benkő: *Olivier Messiaen* (k).

(Benkő)

— 775 éve, 1198-ban Marokkóban halt meg AVERROES (Ibn Rusd) spanyolországi arab filozófus és orvos. A córdobai kádi fia volt; jogi, teológiai, majd orvosi és természettudományi tanulmányok után córdobai, azután sevillai kádi (bíró), egy ideig az udvari orvos tisztségét töltötte be. Munkásságával, különösen Arisztotelész műveihez frott kommentárjaival nagy hatást gyakorolt a középkori európai fi-

lozófiára. Averroes mint Arisztotelész filozófiájának továbbfejlesztője a „ketős igazság” (veritas duplex) elméletét hirdette. Eszerint külön kell választani az isteni kinyilatkoztatás és a tudomány igazságait. Álláspontja szerint az isteni igazsággal foglalkozó teológia s a természeti igazságot kutató tudományok egymástól függetlenek. Ez az elv a középkorban eszköz volt a tudományos gondolkodásnak a teológia uralma alóli felszabadulására. (Sz. 1126. Córdoba)

December 11.

— 170 éve, 1803-ban a Grenoble melletti La Cote de St. André-ban született Hector BERLIOZ francia zeneszerző. Zenei tanulmányait Párizsban végezte. Zeneszerző-egyéniségének kialakulására Méhul, Gluck, Lesueur, Cherubini és Beethoven művésze volt nagy hatással. Berlioz jellegzetes képviselője az 1830—40-es esztendő francia polgárságának, haladó értelmiségének. Kantátaival több alkalommal pályázott a Római Díjra, illetőleg a Római Nagydíjra (*Cleopatra halála*, 1829; *Sardana-pal*, 1830), míg ez utóbbival aztán el is nyerte. *Fantasztikus szimfóniája* (1830) önéletrajzi jellegű s benne a vezérmotívum elvét a tisztán hangszeres zene területén alkalmazza. Programját messzemenő részletességgel maga Berlioz fogalmazta meg. E művének folytatása a *Lélio, avagy visszatérés az életbe* (1832). Olaszországi élményeiből és Byron művéből táplálkozik másik program-szimfóniája, a *Harold Itáliában* (1834). Óda-szimfóniái nagy irodalmi alkotások zenei visszhangjai — Goethe a *Faust elkráhozásában*, Shakespeare a *Romeó és Júliában*. Az 1830-as forradalom évfordulóira két művel is jelentkezett — a *Requiem*-mel 1837-ben, majd 1840-ben a *Gyász- és Daidal-szimfóniával*. Kévs sikere volt operáinak is — a *Benvenuto Cellini*-ben színre vitt művészi életnek (1838), a Wagner útját egyengető, két estére elképzelt *Trójaiak*-nak (1858), a shakespearei *Beatrix* és *Benedek*-nek (1862). Lesueur nyomdokain haladva a programzene létjogosultságát hangoztatta s előkészítette Liszt és Wagner művészetét, az opera-ciklus, a program-szimfónia s a szimfonikus költemény térhódítását. *Emlékiratai*, *Utinaplói* betekintést engednek a francia zene korabeli világába, Berlioz felfogásába, több tekintetben szubjektív állásfoglalásába, németországi, oroszországi, magyarországi és ausztriai hangversenyeknek légkörébe. (Mh. 1869. március 8.) * M 1969. 3. 61. Benkő: *Berlioz* (k).

(Benkő)

December 12.

— 1963: Kenya függetlenségének kiáltása (Afrika). 1964. december 12: Kenya Köztársaság (a Brit Nemzetközösségben).

— 140 éve, 1833-ban született Petre S. AURELIAN agronómus, közgazdász és politikus, a múlt századi román gazdaságpolitika kiemelkedő alakja, nemzetközi tekintélyű tudós, a Román Akadémia elnöke. Munkásságával jelentősen hozzájárult Románia gazdasági fejlődéséhez, az iparosítás szorgalmazása által az ország gazdasági és politikai függetlenségének megvédéséhez. (Mh. 1909)

December 13.

— 55 éve, 1918 București: A fővárosi munkásság tüntetése a Nemzeti Színház terén. A tüntetést a reakciós hatalom vérbefojtotta.

— 25 éve, 1948-ban Kolozsvárt halt meg Zaharia BĂRSAN színész, rendező, író költő és műfordító, az erdélyi román színháztársaság kiemelkedő alakja, 1920-tól 1927-ig kolozsvári színházgáto; termékeny drámaíró, számos elbeszélés és karcolat szerzője. Visszaemlékezése (*Impresii de teatru din Ardeal*, 1909) értékes kortörténeti forrás. (Sz. 1878. Barcaszentpéter)

— 50 éve, 1923-ban Budapesten halt meg KRECSÁNYI Ignác színész és színházgáto; a *Színházi Naptár* és a *Thália Emléknaptár* szerkesztője, 1888-tól 1913-ig temesvári színházgáto volt. Munkáiból: *Régi dolgok — régi színházról*. Tv 1914. (Sz. 1844. Margitta)

— 100 éve, 1873-ban Moszkvában született Valerij J. BRJUSZOV szovjet orosz költő, író, esztéta, műfordító és szerkesztő. Sokoldalú munkássága, rendkívüli tehetsége és termékenysége (regények, elbeszélések, drámák, esszék) nagy hatást gyakorolt a modern orosz irodalom alakulására. A forradalom után jelentős munkát végzett a könyvkiadás megszervezésére és a fiatal költőnemzedék nevelésére. (Mh. 1924. M) Műveiből m: *A tűzes anygal*. R. 1926; *Válogatott költeményei*, 1959.

— 130 éve, 1843-ban Bukarestben született George STEPHĂNESCU zeneszerző, pedagógus, a román daljáték tekintélyes mestere, a román énekpedagógia megteremtője. Tanulmányait szülővárosában (1864—67) és Párizsban (1867—71) végezte. A bukaresti konzervatórium ének- és opera tanszékén fejtett ki korszalkató pedagógiai tevékenységét (1872—1904). A Nemzeti Színház karmestere volt (1877—1890). Opera-társulatokat szervezett: Opera Română (1885—86), Campania Lirică Română (1892—93), Societatea Lirică Română (1902—04). Román nyelvű bemutatóival a fővárosi Román Opera megteremtését segítette elő. Enektanárként operanékesek nemzedékét nevelte. Tanítványai: *Elena Teodorini*, *Hariclea Darcle*, *Dumitru Popovici-Bayreuth*, *Grigore Gabrilescu*, *Giovanni Dimitrescu*, *Zina de Nori*, *Ion Băjenaru* stb. világhírű énekesek voltak. Operet-